

ВІДГУК

офіційного опонента

Іоніна Євгена Євгеновича

доктора економічних наук, професора,
завідувача кафедри обліку, аналізу і аудиту

Донецького національного університету (м. Вінниця)

на дисертаційну роботу Задворних Сергія Сергійовича

на тему: «Фінансова політика держави у забезпеченні детінізації економіки України», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит

**Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами**

Реалізація ефективної фінансової політики держави, спрямованої на забезпечення її економічної безпеки є вагомим завданням в умовах нинішньої економічної нестабільності. Тіньова економіка є одним з головних дестабілізуючих факторів, а також однією з найбільших небезпек для фінансової стабільності України в сучасних умовах, особливо з огляду на її значні обсяги за останні роки.

Україна задекларувала бажання інтегруватись в європейський економічний простір, зумовлює необхідність дотримання відповідних вимог, серед яких зниження рівня тінізації економіки та корупції. Проблеми тінізації економіки досліджувались як зарубіжними, так і вітчизняними вченими, а також державними і незалежними організаціями, проте результати досліджень суттєво відрізнялись, особливо щодо оцінки обсягів тінізації.

Незважаючи на наявність наукових розробок по цій проблематиці, залишаються малодослідженими питання щодо детінізації економіки,

зокрема: економічна кіберзлочинність; недосконалість чинного механізму протидії відмиванню «брудних грошей»; відсутність механізму забезпечення участі громадськості в процесі детінізації. Ці аргументи зумовили актуальність в сучасних умовах тема дисертації Задворних Сергія Сергійовича.

Дослідження виконане в межах науково-дослідних робіт кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, зокрема окремі її підрозділи є складовими науково-дослідної держбюджетної теми: «Економічні основи модернізації регіональних господарських комплексів в інвестиційно-інноваційному напрямі» (номер державної реєстрації № 0112U1704, довідка про впровадження № 2068/01-10.02 від 05.12.2014 р.), в межах якої автором обгрунтовано шляхи наповнення бюджетів всіх рівнів за рахунок зменшення рівня тіньових фінансових потоків.

Ступінь обгрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації виконаного дослідження базуються на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Основні положення дисертації містять наукову новизну, базуються на вивченні та застосуванні автором сучасних фундаментальних та прикладних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, нормативних актів України, постанов Уряду, матеріалів науково-практичних конференцій, пов'язаних із проблемою формування ефективної фінансової політики щодо детінізації економіки України.

Обгрунтованість результатів роботи підтверджується використанням сучасних методів дослідження: системного, статистичного та порівняння, історичного, економіко-математичного моделювання, експертних оцінок.

В роботі обгрунтовано теоретико-методичні та прикладні засади фінансової політики держави в умовах детінізації, автором здійснено аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової бази щодо особливостей тінізації в

Україні з метою узагальнення ознаквітчизняної тінізації(с. 24-25); здійснено розробку періодизації етапів тіньової економіки в світі та Україні з врахуванням етапів розвитку тінізації фінансових потоків та їх особливостей(с. 36-43); визначено інструменти фінансової політики щодо детінізації зарубіжних країн, проаналізовано їх дієвість та виокремлено характерні для кожної з проаналізованих країн заходи детінізації (с. 46-59, додаток А); удосконалено методику розрахунку рівня тіньової економіки в Україні та доведеної до рівня практичного застосування у сфері готельно-ресторанного бізнесу (с. 77-86); удосконалено наукові підходи щодо оцінювання обсягів тіньової економіки шляхом розподілу їх за рівнями застосування: державному, місцевому для забезпечення обрання оптимального (с. 69-72 дисертації); удосконалено науково-теоретичні підходи до підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо забезпечення детінізації фінансових потоків (с. 94-101); з'ясовано прагматику фінансової складової нормативно-правової бази щодо детінізації економіки та запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності національного законодавства (с. 111-116); виявлено домінанти фінансової політики держави щодо зменшення обсягів тіньових потоків та запропоновано удосконалення фінансової політики держави шляхом структурних змін на загальнодержавному і місцевому рівнях (с. 123); удосконалено фінансовий механізм запобігання відмиванню «брудних грошей» та понятійний апарат фінансової науки визначенням поняття фінансового механізму запобігання відмиванню «брудних грошей» (с. 138, 146); розроблено рекомендації щодо імплементації у вітчизняну практику зарубіжного досвіду та рекомендацій незалежних експертів і організацій по боротьбі з тінізацією фінансових потоків (с. 169-170).

Структура дисертаційної роботи логічна. Зміст дисертації відповідає назві теми, засвідчує завершеність дослідження. Згідно з представленими у дисертаційній роботі науковими положеннями, висновками, пропозиціями і рекомендаціями, можна стверджувати про відповідність рівня їх обґрунтованості та достовірності встановленим вимогам.

Достовірність забезпечено використанням значного обсягу матеріалів Державної служби статистики України та статистичних служб окремих розвинених країн. Також достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується глибоким аналізом фундаментальних наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених з питань формування фінансової політики держави щодо детінізації економіки.

Ознайомлення з науковими положеннями, висновками і пропозиціями дисертаційної роботи дає змогу стверджувати, що вона відповідає сучасним особливостям, проблемам, завданням і тенденціям наукових досліджень в економічній сфері.

Основні наукові результати дисертації

Наукова новизна виконаного дослідження полягає у розвитку теоретичних засад та обґрунтуванні методичних рекомендацій щодо удосконалення фінансової політики держави в умовах тінізації. Серед елементів наукової новизни доцільно виокремити:

удосконалення понятійного апарату фінансової науки завдяки поданню визначення поняття фінансового механізму запобігання відмиванню «брудних грошей» (с. 138 дисертації, с. 11 автореферату, результат підтверджено публікацією № 5 у авторефераті);

доповнення наукових підходів щодо оцінювання обсягів тіньової економіки класифікацією відповідних методів, в результаті об'єднання 44 методів в шість груп та виокремлення за рівнями застосування оптимальних (с. 70-72 дисертації, с. 9 автореферату, результат підтверджено публікацією № 10 у авторефераті);

доповнення методики розрахунку рівня тіньової економіки в Україні додатковими параметрами тінізації: показником корупції та процентом тінізації ринку праці, що дозволяє повніше врахувати чинники тіньових потоків і доводить її до рівня практичного застосування у сфері готельно-ресторанного

бізнесу (с. 77-86 дисертації, с. 7-8 автореферату, результат підтверджено публікаціями № 8, 13, у авторефераті);

розроблення науково-теоретичних підходів щодо підвищення ефективності функціонування адміністративних структур у забезпеченні детінізації фінансових потоків на загальнодержавному рівні в Україні, що досягається за рахунок структурних змін в управлінському апараті та залучення громадськості (с. 94-101 дисертації, с. 9-11 автореферату, результат підтверджено публікацією № 6 у авторефераті);

удосконалення напрямів реалізації фінансової політики держави щодо зменшення обсягів тіньових фінансових потоків, зокрема її домінант, та пропозиція створення структур на місцевому рівні щодо протидії тінізації економіки з метою підвищити ефективність боротьби з тінізацією фінансових потоків (с. 123 дисертації, с. 11 автореферату, результат підтверджено публікаціями № 7, 12, у авторефераті);

доповнення науково-методичних підходів функціонування механізму запобігання відмиванню «брудних грошей» в Україні з врахуванням сучасного стану вітчизняної економіки та додаткових параметрів, що впливають на тінізацію економіки, закордонного досвіду, реалізацією пост-аудиту на митниці та розрахунком на поступову комплексну імплементацією (с. 146 дисертації, с. 13 автореферату, результат підтверджено публікаціями № 5, 14 у авторефераті);

розроблення періодизації етапів тіньової економіки в світі та Україні, що враховує їх особливості від виникнення і до сучасності та має на меті підвищення ефективності виявлення та розробки дієвих методів детінізації фінансових ресурсів (с. 37-43 дисертації, автореферат с. 6-7, результат підтверджено публікаціями № 3, 18 (у авторефераті);

рекомендації щодо імплементації у вітчизняну практику інструментів фінансової політики по боротьбі з тінізацією фінансових потоків за сферами впровадження: адміністративно-правовою, банківською і податковою (с. 169-

170 дисертації, с. 12, 14 автореферату, результат підтверджено публікацією № 1, 2, 9, 11, 17, 24 у авторефераті).

Повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації роботах

Представлені у дисертації наукові та методичні результати характеризуються глибиною аналізу, коректністю формулювання пропозицій щодо практичного використання положень з удосконалення фінансової політики держави в умовах тінізації. Висновки, методичні підходи, а також відповідні елементи наукової новизни достатньо аргументовані і відображені в 24 наукових працях загальним обсягом 9,35 д.а., з них: основний зміст дисертації відображають підрозділи 2-х колективних зарубіжних монографій, загальним обсягом 1,47 д.а.; 12 статей, зокрема 4 зарубіжні статті (з них 2 входить до наукометричної бази РІНЦ) і 1 вітчизняна стаття (входить до наукометричних баз РІНЦ і Copernicus) загальним обсягом 2,3 д.а.; 7 статей у фахових наукових виданнях та 10 тез доповідей загальним обсягом 5,58 д.а. Всі публікації одноосібні.

Автореферат відображає зміст дисертації.

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення виконаного дослідження полягає в тому, що рекомендації автора доведені до рівня методичних розробок та практичного застосування і можуть використовуватися у діяльності організацій та державних установ. Також вони можуть використовуватися у процесі викладання економічних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Прикладне значення отриманих під час дослідження результатів підтверджено їх практичним впровадженням у діяльність Громадської організації «По боротьбі з корупцією та незаконною діяльністю» (м. Тетіїв) (довідка про впровадження № 798/1 від 05.03.2015 р.); осередку Сумської області Міжнародного комітету сприяння

боротьбі з корупцією та тіньовою економікою (довідка про впровадження № 8-15 від 03.03.2015 р.); Департаменту економічного розвитку і торгівлі Черкаської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 415/01 від 06.05.2015 р.).

Наукові результати дисертаційної роботи використано у навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету під час викладання дисциплін «Фінанси» та «Гроші і кредит» (довідка про впровадження № 201/01-10.02 від 10.02.2015 р.).

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Зазначаючи в цілому високий рівень обґрунтованості теоретичних і практичних положень дослідження, його цілісність та логіку викладу матеріалів, у дисертаційній роботі присутні певні недоліки та окремі дискусійні положення, зокрема:

1. Запропоновані на с. 74 експертні методи оцінки рівня тінізації економіки, як засіб усунення недоліків офіційної Методики оцінки, також мають умовний результат з погляду на джерела інформації для розрахунків показників, особливо наочно це при визначенні середнього значення рівня тінізації. Крім того, наведений у якості прикладу розрахунок рівня тінізації у готельно-ресторанному бізнесі не є базовим та показовим з погляду на частку цієї сфери діяльності для економіки України.

2. Автором в роботі на с. 87-88 здійснено аналіз вітчизняної нормативно-правової бази з врахуванням її недоліків та пропозицією рекомендації щодо її вдосконалення, проте, на нашу думку, доцільно здійснення порівняльного аналізу нормативно-правової бази України та відповідної у зарубіжних країнах, що дозволило б довести або спростувати результати аналізу в контексті євроінтеграції.

3. Автором в роботі на с. 150 запропоновано удосконалення фінансового механізму запобігання відмиванню «брудних грошей», проте не розкрито сутність пост-аудиту на митниці, лише зазначено доцільність

впровадження такого заходу, що суттєво знижує цінність такої рекомендації за рахунок відсутності обґрунтування її доцільності та ефективності.

4. Доцільно було би навести конкретні приклади тінізації чи корупційних діянь з використанням біткоїну, оскільки наведені результати дослідження щодо використання цієї валюти в якості майже ідеальної для тінізації бездоказові (с. 151-152).

5. Дискусійним також є питання доцільності впровадження у вітчизняних реаліях полімерних банкнот, оскільки не розраховано економічного ефекту від цієї операції, в результаті чого може виявитись, що вартість виготовлення банкнот може перевищити кошти, втрачені за рахунок фальшування (с. 152-153).

Однак наведені вище зауваження та недоліки не впливають на загальнопозитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Задворних Сергія Сергійовича.

Висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН України

Дисертаційна робота Задворних Сергія Сергійовича «Фінансова політика держави у забезпеченні детінізації економіки України» є завершеною оригінальною науковою працею, яка присвячена вирішенню актуальної наукової та практичної проблеми вдосконалення фінансової політики держави в умовах тінізації. Автореферат дисертації відображає усі наукові положення, що захищаються.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами дослідження.

Результати дисертаційної роботи доповідались автором і обговорювались на науково-практичних конференціях і відображені у наукових публікаціях.

Згідно з вищевикладеним, можна зробити висновок, що за своїм змістом, оформленням, актуальністю, глибиною вирішення наукових проблем, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертація Задворних Сергія Сергійовича «Фінансова політика держави у забезпеченні детінізації економіки України» відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема пунктами 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р.), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту
Донецького національного
університету (м. Вінниця)

підпис *Томіна Є.Є.*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
Важенина **О.Г. Важенина**
«12» *листопада* 2015 р.

[Signature] **Є.Є. Іонін**

*Дізнав каденцію до спеціалізованої вченої ради Д35.051.01
17 листопада 2015 року*
[Signature] **В.М. Димса**